

## YUSİF SƏMƏDOĞLU YARADICILIGINDA MAGİK REALİZM ÜNSÜRLƏRİ

Dünyada magik realizm bir bədii prinsip kimi XX əsrin əvvəllərində, ideologiyalara və sosial strukturlara qarşı adi formalist etirazın qeyri-adekvatlığını dərk edən, hakim kodekslər çərçivəsindən kənarda dünya haqqında vahid konsepsiyanı bərpa etməyə çalışan yazıçıların modernist və avantgard qrupların böyük və ziddiyyətli axımından tədricən çıxmağa başlaması ilə yarandı. Bu mifopoetik düşüncə formasının Azərbaycan ədəbiyyatındakı işartıları isə eyni yüzilliyin ikinci yarısına təsadüf edir.

Magik realizm fenomeninin özü və onun Azərbaycan ədəbiyyatında bədii metod kimi hansı cərəyana aid olması ilə bağlı mübahisəli məqamlar mövcuddur. Professor Nizaməddin Şəmsizadə formalist ədəbi cərəyanlar sırasında modernizm və postmodernizm qollarının analizi zamanı magik realizmin ən güclü nümayəndələrindən biri hesab olunan Qabriel Qarsia Markesin də adını “bu və ya başqa tərzdə modernizmin təsiri ilə yazan” [8, s. 401] yazıçılardan biri kimi qeyd edir və bildirir: “Azərbaycanda mükəmməl bir bədii-fəlsəfi cərəyan kimi modernizm olmadığı kimi, postmodernizm də mövcud deyil. Təktəktəki nümunələr öz bədii səviyyəsinə görə Avropayı təqliddən uzağa gedə bilmir” [8, s. 403]. Rəhim Əliyev isə yerli ədəbiyyatdakı labüd müvafiq vəziyyətlə bağlı şərh verməyə belə, yazır: “Əslində, mifdən, rəmədən, alleqorik obrazdan realist əsərlərdə, xüsusilə poeziyada istifadə həmişə olmuşdur, ona görə Cənubi Amerikada Jorj Amadu, Qabriel Markes kimi yazıçıların əsərlərində özünü göstərən magik realizmi simvolizm elementlərindən istifadənin milli bir ədəbiyyatda üzə çıxması kimi qiymətləndirmək olar” [1, s. 51]. Beləliklə, bir daha sübut olunur ki, sözügedən mövzu ətrafında ciddi fikir ayrılıqları var.

Azərbaycan nəsrinin özünəməxsus dəst-xətti olan nümayəndələrindən biri Yusif Səmədoğludur. Onun yaradıcılığını təşkil edən əsərlər say etibarilə çox olmasa belə, Azərbaycan ədəbiyyatında tutduqları yer olduqca vacibdir. Bu vacibliyyət həmin nəsr nümunələrinin yerli ədəbiyyata gətirdikləri yeniliklərdən, qeyri-standart üslubundan qaynaqlanır. Sözsüz ki, nəsr nümunələrindən əlahiddə onun kinematoqrafiya sahəsindəki novator təşəbbüsləri, daim diqqətləri üstünə çəkməyi bacaran və Azərbaycan tamaşaçısını adət edilənlərdən başqa da ekran işlərinin varlığı ilə tanış edən qiymətli əsərləri qətiyyənlə kölgədə buraxıla bilməz.

Bir xalqın kök-yaddaşında sehrli, mistik inanclarla, mifik atributlarla dolu əfsanələri, əfsunlu obyekt-subyektlərlə, sətiraltı gizlin hadisələrlə dolu nağılları yoxdursa, onun müasir ədəbiyyatında magik realizm çaraları axtarmaq bihudə olar. Sırr deyil ki, yerli folklor bəhs edilən tərzdə sehrli-mistik xalq ədəbiyyatı nümunələri ilə zəngindir. Milli təfəkkür qatlarının yeni tendensiyalara müvafiq şəkildə təzahür etdiyi müasir yerli ədəbiyyatdakı magik realizm meyilləri də məhz bu səbəbdən qaynaqlanmaqdadır. “Yusif Səmədoğlunun yaradıcılıq nümunələri az olsa da, onun Azərbaycan ədəbiyyatında silinməz iz buraxması, Xalq yazıçısı və böyük nəsr ustası adlandırılmasının səbəbi nədir?” sualının cavabı da, hər şeydən əlavə, çox yəqin ki, məhz onun yazı tərz, əsərlərindəki özünəməxsus magik üslubla əlaqədardır.

Dünya ədəbiyyatının magik realizm nümayəndələrinin əksəriyyətinin həyat hekayələrində öz qələm işləri ilə müəyyən uyğunluqlar, paralelləşmələr olur. Qərribə bir şəkildə, qələmə aldıkları əsərlərdə realizmlə yanaşı sehrli, ovsunlu ab-hava ehtiva edən müəlliflərin şəxsi həyatlarına da həmin magik toxunuşların sirayət etdiyinə X.L.Borxes, Q.Q.Markes, M.A.Asturias, X.Rulfo, X.Kortasarın timsalında bir çox yazıçıda rast gəlirik. Yusif Səmədoğlunun adı da bu siyahıya əlavə oluna bilər. Belə ki, yazıcının xarakterindəki rəngarənglik, dünyaya baxış bucağının qeyri-adiliyi birbaşa əsərlərinin ideya-məzmununa yansımış, həmin yazılar da öz növbəsində sanki bir növ müəllifin öz ömür yoluna istiqamət vermişdir.

Məsələn, magik realizmi dünya oxucusuna ən çox tanıdan və sevdirenlərdən biri, eyni adlı cərəyanın nəhənglərindən sayılan, Latın Amerika ədəbiyyatının dördüncü Nobel mükafatçısı (Kolumbiya, 1982), şöhrətli yazıçı Qabriel Qarsia Markesdir (*Ondan öncə bu mükafata layiq görülmüş üç latın amerikalı yazıçı: Qabriella Mistral (Çili, 1945), Migel Anxel Asturias (Qvatemala, 1967), Pablo Nebula (Çili, 1971) olmuşdur*). Markes ilə Yusif Səmədoğlunun şəxsi fəaliyyətləri arasındakı oxşarlıqlara nəzər salarkən hər iki yazıcının publisistika ilə illərlə ciddi şəkildə məşğul olmaları, mətbu orqanlarda əhəmiyyətli vəzifələrdə çalışmaları, hər ikisinin də kinematoqrafiya ilə yaxından həşir-nəşirliyi, rejissorluq, ssenari müəllifliyi sahəsində özlərini sübut etmələri, hətta hər ikisinin də diktatura rejiminə ciddi narazılıqları, əks-inqilabi çıxışları ilə məşhur olduqları və s. kimi faktları sadalamaq olar. Hər nə qədər, bəzi ədəbiyyatçıların fikrincə, Yusif Səmədoğlunun “Qətl günü” romanı M.A.Bulqakovun məşhur “Master və Marqarita” romanı ilə uyğunlaşdırılıb müqayisə edilsə də, təqzibedilməzdir ki, Azərbaycanın XX əsr ədəbiyyatında “ədəbi zəlzələ” effekti yaratmış yazıcının dünya ədəbiyyatında eyni ajiotaja səbəb olan ən müvafiq oxşarı və ideya, tərz baxımından ən uyğun ekvivalenti Qabriel Qarsia Markes və onun dəst-xəttidir. Əsərlərində bütöv bir topluluğun problemləri, əskik, qüsurlu və ya zəif cəhətlərini bir neçə cümlə ilə, sadə, anlayışlı, lakin mükəmməl və hər təbəqənin nümayəndəsinə özünəməxsus şəkildə təsir edəcək formada çatdırən sözügedən iki yazıçı oxucunun yaddaşına həkk olunmağı asanlıqla bacarır. Görünüşcə belə təəccüblü şəkildə bir-birinə bənzəyən bu iki unikal insanın hətta ölüm səbəbləri də oxşardır. Təəccüb yaradan ən özəl məqam isə demək olar ki, bütün qələm nümunələrində ölüm faktorunu önə çıxaran hər iki yazıcının son əsərlərinin – Markesin “*Avqusta qədər*” və Səmədoğlunun “*Deyilənlər gəldi başa*” romanı – məhz ölümlərindən sonra oxucuya təqdim edilməsidir. Təəssüf ki, 87 il ömür sürən əvəzolunmaz Qabriel Qarsiya Markesdən fərqli olaraq, Azərbaycanın dəyərli nasiri Yusif Səmədoğlu 63 yaşını belə tamamlaya bilmədən vəfat etmişdir.

<sup>53</sup> Bakı Dövlət Universiteti. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbi təhlil və tənqid ixtisası üzrə doktorant. akhmadovailaha@gmail.com

İlk hekayəsi “Qanlı çörəy”i hələ doqquz-onuncu siniflərdə qələmə almış yazıçı öz yaradıcılığına xeyli müddət məhz elə bu janr ilə davam etmişdir. “220 №-li otaq”, “Yaddan çıxmış sözlər” kimi konkret yazıçı mövqeyinin sərgiləndiyi bir neçə nümunə istisna olmaqla, əksər hekayələrin özünəməxsus cəhəti əsərin sonunda məntiqi nöqtənin qoyulmaması, nəticə çıxarmaq məqamının oxucunun öhdəsinə buraxılmasıdır. Sanki bu cür məna yüklü hekayələrin labüd nəticəsi kimi ortaya çıxan iki romanın süjet xəttinin çoxşaxəliyi və mövzu baxımdan zənginliyi, mürəkkəbliyi gözənilən olur.

Yusif Səmədoğlunun ölümündən dərhal sonra, 1999-cu ildə işıq üzü görən “Deyilənlər gəldi başa. Hekayələr və romanlar” kitabı onun ailə üzvləri, dostları, həmkarları, qələm yoldaşları və sözsüz ki, sadıq oxucuları üçün xüsusi dəyərə malikdir. Qardaşı Vaqif Səmədoğlunun və ən yaxın dostlarından biri Anarın ön sözləri ilə başlayan kitabın əsas əhəmiyyəti burada sərlövhə ilə eyni adı daşıyan və təəssüf ki, mərhum yazıçının tamamlaya bilmədiyi son romanının da yer almasıdır. “220№-li otaq”, “Qalaktika”, “Astana” kimi içərisində müxtəlif hekayələr toplanmış başlıqlarla yanaşı və məşhur “Qətl günü”dən savayı, yeni roman kimi ilk dəfə oxucunun ixtiyarına verilmiş “Deyilənlər gəldi başa”nın “Sarı hamam” adlanan birinci hissəsi tam olaraq yekunlaşsa da, “Lukzor” adlı ikinci hissə isə yarımçıq qalmışdır.

“Deyilənlər gəldi başa” romanı Azərbaycan bədii nəsrində magik realizmin diqqətəlayiq nümunələrindən biridir. Birinci hissə sayılan “Sarı hamam”da əsas qəhrəman hesab edilən, danışmaq və eşitmək qabiliyyətindən məhrum, yaşının neçə olduğu, ümumiyyətlə kim olduğu, haradan, nə vaxt gəldiyi bilinməyən, bütünlükdə bir müəmmadan ibarət olan Səməndər romana magik ab-hava gətirir. Daha da maraqlısı budur ki, o özü belə keçmiş haqqında heç nə bilmir; qapı-bacada fəhləlik edən, kənd camaatının xeyirində-şərində hara buyurursa, qaçan, insanları eşitməyə belə, hər sözü dodaqdan oxumağı bacaran, fəqir bir insan olan Səməndər ancaq son bir neçə ilini xatırlayır. Lakin gecələr, səfil daxmasında özü ilə təkbətək qalanda onun həyatının əsl mistik hissəsi başlayır: gündüzlər adi bir küyü belə eşitməyən Səməndər gecə çökən kimi qulaqbatırıcı səslərdən əziyyət çəkir. Bu, milli folklorda da mövcud olan, “hal anası” adlandırılan mifik bir obrazın səsi, çağırışları, bəzən nəğməsi, bəzənsə nalələridir.

“Hal anası”, “hal nənəsi” qədim xalq inanclarında hamilə və ya yenicə körpə dünyaya gətirmiş qadınlar üçün təhlükəli hesab edilən qorxulu personajdır. Azərbaycan bədii ədəbiyyatının daha bir magik realizm nümunəsi hesab edilən Mövlud Süleymanlının “Köç” romanında da eyni adlı mifik obraza rast gəlirik. Lakin “Köç”dəki hal anası məhz yerli folklorda bəhs edilən formadadır; onun funksiyası yalnız ikicanlı qadınların kabusuna çevrilməkdir. “Deyilənlər gəldi başa” romanında isə Sarı hamamı özünə məskən etdiyi deyilən hal anası daha üstün güclərə sahibdir; o, təkcə qadınların yox, ətrafdakı bir çox insanın taleyinə qənim kəsilir, onları özündən asılı vəziyyətə salır və birinci hissənin sonunda hamını sanki məşhərə çəkir.

Romanda Sarı hamamın özü də mistik bir yer kimi göstərilir. Səməndərin yuxularına haram qatan hal anasının təhdid dolu səsi hər gecə məhz oradan gəlir: “Dünyanın nə ağ günündən, nə qara günündən doymadı insan. Özü öz rişəsini kəsdi, özü öz məzarını qazdı... Laylasını da unutdu, yasinini də. Haram süd əmmişlərin sayı həşəratların sayına çatdı, insan nə xeyrinə vəfa qıldı, nə şərinə...” [6, s. 286].

Anarın “Dost sözü” deyər adlandırdığı, kitabın giriş məqaləsində qeyd edildiyinə əsasən məlum olur ki, onun Yusif Səmədoğlu ilə qədim və sehrli şəhər Dərbəndə olan səfərində ziyarət etdikləri “Qırqlar qəbiristanlığı” adlanan yer və oranın mistik rəvayətinin yazıçıda buraxdığı qeyri-adi təsir qüvvəsi “Deyilənlər gəldi başa” romanının ilk hissəsinin sonuna daha bir güclü magik realizm çalarının həkk edilməsi ilə nəticələnib [6, s. 9]. “Atam, biz özümüzü Qırqlar məzarlığında basdırdıq, cəsədimizi torpağa tapşırdıq. Ruhumuz geri qayıdır, hələ döyüşməliyik...” [6, s. 333].

Bütün bu mistik detallar, əfsuslu məzmun ilə yanaşı, xüsusən Cavadov adlı obrazın həyatı və fəaliyyəti ilə bağlı məqamlarda bəzən açıq-aydın, bəzənsə sətiraltı verilmiş realist ismarışlar, psixoloji-siyasi məsələlər romanın süjet xəttində paralelləşib birləşərək gözəl bir magik realizm nümunəsini ortaya çıxarır.

Təyyar Salamoğlunun qeyd etdiyi kimi: “Bilirik ki, ümumiyyətlə, “təmiz”, “saf” üslub yoxdur. Sırf epik, sırf lirik və ya şərti-metaforik üslubda yazılmış əsərə nümunə axtarmaq sadələşlülük olar. Bu və ya digər üslub tipində yazılmış romanlarda başqa üslublardan gəlmə məqamlar həmişə olur” [4, s. 324]. Professorun sözügedən romanlara gətirdiyi nümunələr arasında “Qətl günü”nin də adına rast gəlirik. Bu əsər janr etibarilə tarixi-psixoloji roman kimi qeydə alınır. Burada süjet üç xəttlə paralelləşir və demək olar ki, hər üç istiqamətdə magik realizm çalarları gözə çarpır. Üç fərqli dövrdəki – Məhəmməd şah Qacar hökmranlığı; 1937-ci illərin repressiyası və əlli il sonrası – gərginlik, hərc-mərclik, hər üç dövrdə insanların özünəxas daxili təlatümləri, cavab tapa bilmədikləri həyatı suallar qarşısındakı çarəsizlikləri bəzi mistik toxunuşlarla əfsuslu ab-havaya bürünür. T.Salamoğlunun “Müasir Azərbaycan romanının poetikası” kitabında vurğuladığı kimi: “Müxtəlif dövrlərin yaxın səciyyəli hadisələrini bir romanda cəmləşdirmək müəllifə (yəni Yusif Səmədoğluna – İ.Ə.) həyat haqqındakı düşüncələrini, fəlsəfi qənaətlərini təkzibedilməz dəlillərlə əsaslandırmaq istəyindən irəli gəlir” [5, s. 34]. “Baba Kaha” deyilən yer və onun qeyri-adi toxunulmazlığı, roman boyunca zaman-zaman üzə çıxan Ölüm, Canavar və Yuxu kimi sehrli-ovsunlu məfhumlar, Kirlikir adlı tayı-bərabəri olmayan məxluq və s. məqamlar bu romana həmçinin sehrli gerçəklik meyilləri qatır. Lakin mübahisəolunmazdır ki, “Qətl günü”nü sırf magik realizm nümunəsi hesab etmək bir o qədər də professional yanaşma olmaz. Çünki “Deyilənlər gəldi başa” ilə müqayisədə bu romanda tarixi aspekt, psixoloji, siyasi yanaşma daha qabarıq, magik detallar isə ikincidərəcəli mövqedədir.

Göründüyü kimi, 2014-cü ildə “XX əsrin ən yaxşı Azərbaycan romanı” nominasiyasına layiq görülmə “Qətl günü” romanında özünü az-az, gizli-gizli bürüzə verməyə başlayan magik realizm çalarları “Deyilənlər gəldi başa” əsərində oxuculara artıq açıq-aşkar şəkildə təqdim edilmişdir. Sözügedən romanlara analitik yanaşmadan sonra, yazıçının qələmə aldığı hekayələr arasında ən çox magik realizm işartıları olanına nəzər salmaq.

"Astana" adlı hekayə magik realizm axtarışlarında xüsusilə diqqəti cəlb edir. Yazıçının əksər əsərlərində mistik, özündə sehrli, müəmmalı sirrləri gizlədən məfhum kimi daim önə çıxan ölüm faktoru bu hekayənin elə epigrafindan etibarən ("Ölüm var ölümdü, ölüm də var zülümdü") oxucunu özünə çəkir [6, s. 89]. Bir növ məşhur argentinalı magik realizm yazarı Xulio Kortasarin az qala fantastik dərəcəyə çatan həddən-ziyadə mistik hekayələri və ya Xuan Rulfonun insan beynini alt-üst edən "Pedro Paramo" romanı kimi "Astana"-da da bir çox maraqlı detal vardır. "Həmin anda – gecəydimi, səhərdimi, gündüzdümü, bilmirdi – həmin anda gözlərinin işartısından irəli düşən işıq dairəsində öz növbəsini gözləyən nizə viyılı ilə havanı yarıb harasa uzağa süzdü, həmin anda Bakının müsəlman qəbiristanlığında bir qarı elə ufuldadı ki, o biri meyitlər də eşitdi" hekayənin sonuna yaxın qeyd olunan bu əfsunlu cümlə elə bir realılıqla yazılıb ki, sanki həmin ufultu hətta oxucunun öz qulaqlarında əks-səda verir [6, s. 99-100]. "Torpaq insan sidiyindən və qanından yumşalıb xəşil olmuşdu" cümləsindəki mübaligə qarışıq təhkiyə isə bizə Qabriel Qarsiya Markesin "Yüz ilin tənhalığı" romanında təsvir etdiyi "düz dörd il, on bir ay, iki gün" kəsmək bilməyən yağışdan sonra üzə çıxan vəziyyətin təsvir olunduğu cümləsini xatırladır: "Havada o qədər nəmişlik vardı ki, balıqlar rahatca açıq qapıdan girib, otaqlarda üzərək açıq pəncərədən üzüb gedə bilirdilər" [2, s. 356-357].

Azərbaycan bədii nəsrində hələ XX əsrin ortalarından etibarən magik realizm nümunələrinə rast gəlinməsi, əslində, qeyri-adi, fəvqəl bir ədəbi hadisə hesab olunmamalıdır. Xalqın şüuraltı yaddaşında özünəməxsus yer tutmuş mistik obrazlı, xəyali varlıqlar, həmçinin müəyyən inanclara əsasən insan taleyinə müsbət və ya mənfi təsir edə biləcək sehrli yerlər daim olmuş, yerli əhali müxtəlif niyyətlər və məqsədlərlə əlaqədar sözügedən obyekt-subyektlərə bəzən pənəh aparmış, bəzənsə onlardan qorxmış, hətta nifrət etmişlər. Köklərində atəspərənstliyə inam, yüzlərlə nağıl, dastan, əfsanə olan, folklorunun və aşiq ədəbiyyatının zənginliyi ilə fərqlənən bir xalqın irəliləyən dövrlərdə də cürbəcür insanüstü varlıqlara, gündəlik həyat hadisələrinin gedişatını öncədən müəyyənləşdirib, hətta onları istənilən mənada dəyişdirə biləcək qüvvələrin mövcudluğuna inanması, sözügedən məfhumlara bəzən hətta sitayiş edilməsi labüd sosial-ictimai gedişatdır.

Yusif Səmədoğlu yaradıcılığı Azərbaycan bədii nəsrində xüsusilə milli magik realizm nümunəsi baxımından olduqca dəyərlidir. "...Y.Səmədoğlunun mövzuya münasibətində cəmiyyətin bütün qatlarını görən, onu dərinlən bilən adam dayanır. Hiss edirsən ki, bu adam ictimai qatların hamısını yaşayıb, həyatından keçirib" [3, s. 172]. Yazıçının Azərbaycan ədəbiyyat tarixinə bir çox dünya şöhrətli həmkarlarının mistik məzmunlu əsərləri ilə rahatlıqla müqayisə oluna biləcək əsərlər töhfə etdiyi cəsarətlə vurğulana bilər.

### İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Əliyev R. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Bakı: Mütərcim, 2008, 360 s.
2. Markes Qabriel Qarsia. Yüz ilin tənhalığı. – Bakı: Qanun, 2011, 468 s.
3. Məmmədov A. Sözümtüz eşidilənədək. Bakı: Yazıçı, 1988, 248 s.
4. Salamoğlu T. Ən yeni Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri. Bakı: BQU, 2008, 554 s.
5. Salamoğlu T. Müasir Azərbaycan romanının poetikası (XX əsrin 80-ci illəri). Monoqrafiya. Bakı: Elm, 2005, 280 s.
6. Səmədoğlu Y. gəldi başa. Hekayələr və romanlar. – Bakı: "XXI"-YENİ NƏŞRLƏR EVİ, 1999, 344 s.
7. Səmədoğlu Y. Seçilmiş əsərlər. – Bakı: Şərq-Qərb, 2005, 320 s.
8. Şəmsizadə N. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi: (Dərslilik). Bakı: Proqres, 2012, 434 s.
9. Гутнин А.А. Магический реализм в контексте литературы и искусства XX века (Феномен и некоторые пути его осмысления). Москва, 1998. 117 с.

**Açar sözlər:** Azərbaycan nəsr, Yusif Səmədoğlu, magik realizm, bədii nəsr, roman, ədəbi təhlil

**Key words:** Azerbaijani prose, Yusif Samadoglu, magical realism, fiction prose, novel, literary analysis

**Ключевые слова:** Азербайджанская проза, Юсиф Самедоглу, магический реализм, художественная проза, роман, литературный анализ

### Yusif Səmədoğlu yaradıcılığında magik realizm ünsürləri

#### Xülasə

Dünya ədəbiyyatında son yüz ildə formalaşmış məşhurlaşan, həm yazıçılar, həm də oxucular tərəfindən tez-tez müraciət olunan mövzulardan biri magik realizmdir. Milli ədəbiyyat tarixində hələ ki tam olaraq bir "cərəyan" şəklində formalaşmasa belə, bu ədəbi metod xüsusilə də yeni və müasir milli bədii nəsrə bir çox yazıçıların diqqətini cəlb edib. Milli magik realizm nümunələrinin sayı çoxaldıqca, sözsüz ki, həmin əsərlərin ədəbi təhlili və onlara elmi nöqtəyi-nəzərdən yanaşma zərurəti də aktuallaşır.

Azərbaycan bədii nəsrində magik realizm istiqamətli əsərləri sadalayarkən Yusif Səmədoğlunun "Qətl günü" və "Deyilənlər gəldi başa" romanları ağıla gələn ilk sərlövhələrdən olur. Bu iki roman yazılarkən yazıçının janr etibarilə magik realizm haqqında hansı dərəcədə məlumatlı olması, romanları bu istiqamətdə məqsədli şəkildə yazıb-yazmaması və ümumiyyətlə, sözügedən əsərlərin əsl magik realizm nümunəsi hesab edilib-edilməməsi məqalənin araşdırma obyektidir.

### Elements of magical realism in the work of Yusif Samadoglu

#### Summary

Magical realism is one of the genres that has been formed and popularized in world literature in the last hundred years and is often used by both writers and readers. Even if it has not yet been fully formed as a "trend" in our literary history, this literary method has attracted the attention of many writers, especially in our new and modern fiction. As the number of examples of national magical realism increases, it goes without saying that the need to approach these works from a scientific point of view and their literary analysis is increasing.

When listing the works of magical realism in Azerbaijani literary prose, Yusif Samadoglu's "The Day of Murder" and "Deyilenler Geldi Basha" are among the first titles that come to mind. When writing these two novels, to what extent the

writer was aware of magical realism as a genre, whether he wrote novels purposefully in this direction, and in general, whether the works in question are considered true examples of magical realism, is the object of the article's investigation.

### **Элементы магического реализма в творчестве Юсифа Самедоглу**

#### **Резюме**

Магический реализм – одна из тем, сформировавшаяся и популяризовавшаяся в мировой литературе за последние сто лет и часто обращающаяся как к писателям, так и к читателям. Хотя оно еще не вполне оформилось как «направление» в нашей литературной истории, это литературный метод привлекло внимание многих писателей, особенно в нашей новой и современной художественной литературе. По мере увеличения количества примеров национального магического реализма, само собой разумеется, возрастает необходимость подхода к этим произведениям с научной точки зрения, к их литературному анализу.

При перечислении произведений магического реализма в азербайджанской литературной прозе одними из первых на ум приходят произведения Юсифа Самедоглу «День убийства» и «Дейиленлер гелди баша». Объект исследования статьи - в какой степени писатель осознавал магический реализм как жанр при написании этих двух романов, писал ли он романы целенаправленно в этом направлении и считаются ли рассматриваемые произведения подлинными образцами Магического реализма.

*RƏYÇİ: dos. E.Vəliyeva*